

ДО ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО СУПРОВОДУ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

І.Є. Колеснікова

Україна, м. Дніпрорудне, КЗ «Дніпрорудненська спеціалізована школа «Талант»
Василівської районної ради Запорізької області

Необхідність розробки питання управлінського супроводу розвитку пізнавальної діяльності молодших школярів продиктована стратегічною метою розвитку системи освіти в Україні, яка визначена Державним стандартом початкової загальної освіти. Державний стандарт ґрунтується на засадах особистісно-орієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти, потребою постійного духовного самовдосконалення особистості в умовах демократичного та гуманного суспільства, орієнтованого на високі моральні цінності, виховання людини, здатної вийти за межі отриманих знань, відкритої до інновацій, спроможної повноцінно реалізуватися в майбутньому дорослому житті. Школа завтрашнього дня має давати не лише інформацію, але і способи роботи з нею. Висока динаміка економічних процесів та висока текучість ринку праці породили таку форму організації виробничого процесу як *проектна діяльність*. Працівники об'єднуються задля реалізації певного проекту, після його реалізації трудовий колектив розпадається, а окремі учасники переходять до нових проектів вже у рамках нового колективу. Подібний тип організації праці вимагає вміння працювати у команді, часто-густо різнорівневої, комунікабельності, толерантності, навичок самоорганізації, вміння самостійно ставити цілі та досягати їх [2].

Важливість теоретичної, методичної та практичної розробки цієї проблеми посилюється також сучасними поглядами на роль пізнання у становленні та розвитку особистості: пізнання розуміється як спосіб життя людини, тобто людина у процесі сприйняття та мислення не стільки відображає навколишній світ, скільки створює та конструює його та вирощує на цьому підґрунті відповідні внутрішні особистісні якості, свій неповторний внутрішній світ [4, с. 27]. Згідно уявлень Л.С. Виготського, О.М. Лобка зміст початкової освіти повинен створювати умови для продукування індивідуальних образів, своєрідних у кожній людини [6, с. 54]. У зв'язку з цим функція початкової освіти полягає «у первинному формуванні шкільного здивування». Цей

процес передбачає зав'язування «вузликів» розуміння – точок здивування: загадки слова, загадки числа, загадки явищ природи, загадки моментів історії, загадки свідомості тощо [1, с. 8]. Нескороминуче значення цього періоду полягає в утриманні точок здивування та їхньої наступної трансформації в буттєві питання та проблеми, які складають необхідну грань духовного життя людини. Дія точок здивування на внутрішньому плані полягає у тому, що вони обумовлюють зародження установки на теоретичне мислення та стимулюють розвиток інтелектуальних і творчих здібностей людини. Цей процес відбувається тільки в результаті самостійних пізнавальних, інтелектуальних, практичних та інших дій школяра, які виступають як «акти творчої самодіяльності, в яких суб'єкт створюється та визначається» [3, с. 90]. У такому розумінні розвиток особистості та її здібностей відбувається тільки у процесі пізнавальної діяльності, отже цілеспрямоване управління розвитком пізнавальної діяльності молодших школярів є першочерговим завданням початкової школи. Саме тому накопичення практичного досвіду управління процесом формування пізнавальних умінь та навичок у дітей молодшого шкільного віку, створення технології управління цим процесом набуває актуальності у сучасній освіті.

Теоретико-методологічною базою у розумінні проблеми управління розвитком пізнавальної діяльності є: педагогічний принцип природовідповідності (основоположниками цього підходу є Я.А. Коменський, К.Д. Ушинський, І.Г. Песталоцці, А.В. Дістервег); антропологічний підхід (в основі антропологічного підходу лежать теоретичні розробки В.І. Слободчікова, Б.Г. Мещерякова та інших); синергетичний підхід (на думку таких дослідників, як Т.І. Шамова, Т.М. Давиденко, синергетика насамперед вивчає системи відкритого типу, до яких належить і людина, і група, і школа в цілому як груповий суб'єкт); особистісно-діяльнісний підхід (на думку І.А. Зимньої, цей підхід є більш продуктивним, ніж особистісно-орієнтований, тому що припускає розгляд діяльності і поведження людини в цілому); концепція розвивальної педагогіки оздоровлення (РПО) - міждисциплінарний науково-практичний напрямок (автор - доктор психологічних наук В.Т. Кудрявцев); теорія розвивального навчання (навчальної діяльності): в роботах В.В. Давидова, В.В. Репкіна, Г.А. Цукерман, Д.Б. Ельконіна, А.Б. Воронцова та інших послідовників цієї теорії в основі психічного розвитку школярів лежить формування в них компонентів навчальної діяльності в процесі засвоєння теоретичних знань за допомогою виконання змістовного аналізу, планування, рефлексії тощо; тези про діяльність як основу процесу освіти, викладені в роботах академіка Російської академії освіти А.М. Новикова, С.Г. Воровщикова,

«Технологія діяльнісного методу навчання», що розроблена доктором педагогічних наук, професором Л.Г. Петерсон.

Пізнання є виключно внутрішнім особистісним процесом, який не підлягає зовнішньому управлінню, у зв'язку з чим об'єктом управління в навчальному процесі може бути лише пізнавальна діяльність. У такому розуміння управлінський супровід передбачає створення цілісної внутрішньошкільної системи розвитку пізнавальної діяльності молодших школярів.

В основу інформаційно-педагогічної моделі управлінського супроводу покладено адаптовану модель внутрішньошкільної системи розвитку навчально-пізнавальної компетентності учнів, яка розроблена С.Г. Воровщиковим [2]. У відповідності до моделі технологія діяльності передбачає послідовні цілеспрямовані дії педагогічного колективу щодо створення системи розвитку пізнавальної діяльності, навчально-пізнавальної компетентності молодших школярів: 1) проведення педагогічних заходів, спрямованих на створення у педагогічному колективі єдності та злагодженості у розумінні соціально-педагогічної цінності, пріоритетного розвитку навчально-пізнавальної компетентності; 2) організацію методичної роботи, спрямованої на оволодіння педагогами структурою, компонентами навчально-пізнавальної компетентності; 3) створення навчально-методичних комплексів (програм додаткових розвивальних курсів з відповідним методичним, дидактичним забезпеченням), які відповідають цілеспрямованому розвитку навчально-пізнавальної компетентності молодших школярів; 4) створення методичного, дидактичного забезпечення розвитку навчально-пізнавальної компетентності в межах традиційних освітніх дисциплін; 5) управлінсько-методичні рекомендації з організації та втілення дослідницької діяльності молодших школярів; 6) результативність розвитку пізнавальної діяльності учнів.

Експериментальна діяльність педагогічного колективу початкової ланки КЗ «ДСШ І-ІІІ ст. «Талант» є прикладом практичної реалізації даного управлінського механізму. Методичні, дидактичні матеріали розкривають систему роботи педагогічного колективу над темою «Управлінський супровід розвитку пізнавальної діяльності молодших школярів: мисленневий та здоров'язбережувальний аспекти» у відповідності з означеними блоками. На досягнення злагодженості у педагогічному колективі у розумінні соціально-педагогічної цінності розвитку пізнавальної діяльності була спрямована педагогічна рада з теми «Розвиток пізнавальної діяльності як умова ампліфікації особистісного розвитку молодших школярів»; оволодіння педагогами

структурою, компонентами навчально-пізнавальної компетентності відбулося у ході роботи семінару-практикуму з теми «Реалізація діяльнісного підходу у навчально-виховному процесі початкової школи» та роботи методичного об'єднання вчителів з теми «Управління пізнавальною діяльністю учнів початкової школи»; створення навчально-методичних комплексів (програм додаткових розвивальних курсів із відповідним методичним, дидактичним забезпеченням), які відповідають цілеспрямованому розвитку навчально-пізнавальної компетентності молодших школярів, передбачало організацію роботи творчої групи з теми «Організація дослідницької діяльності молодших школярів», заняття за програмою курсу «Я – дослідник» для учнів початкової школи, створення відповідних дидактичних матеріалів, конспектів занять; необхідність створення методичного, дидактичного забезпечення розвитку навчально-пізнавальної компетентності в межах традиційних освітніх дисциплін обумовило розробку технології розвитку універсальних навчальних дій.

Отже, наведені теоретико-методологічні підходи та їхня практична реалізація обумовлюють: 1) розвиток особистості учнів початкової школи, покращення стану їхнього духовного, психологічного, соціального, фізичного здоров'я на основі формування універсальних навчальних дій (особистісних, регулятивних, пізнавальних, комунікативних); 2) підвищення пізнавальної активності, розвиток навчально-пізнавальної компетентності, дослідницьких здібностей та умінь молодших школярів; 3) перетворення педагогічної діяльності в гуманістичну систему виховання: усвідомлення педагогами, що метою їхньої діяльності є цілісний розвиток особистості; попередження такого небезпечного явища як дидактогенія – стійкий страх дитини перед навчанням, втрата цікавості до навчального процесу.

Література:

1. Библер В.С. Школа диалога культур. Теоретические основы программы //Школа диалога культур. – Кемерово: Алеф, 1992. – 96 с.
2. <https://upr.1september.ru>. Воровщиков С. Развитие учебно-познавательной компетентности учащихся. Опыт проектирования
3. Зинченко В.П., Моргунов Е.Б. Человек развивающийся. Очерки российской психологии. – Москва.: Тривола, 1994, 304 с.
4. Князева Е.Н. Нелинейная паутина познания //Человек. – 2006. - №2. – С.21-31
5. Новиков А.М. Постиндустриальное образование. – М.: Издательство «Эгвес», 2008. – 136 с.
6. Селевко Т.К. Альтернативные педагогические технологии. – М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 224 с.

Надійшло до редакції 24.03.2013 року